

УДК 373.018

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-1-78-84

**PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF REMOTE INTERACTION IN
GENERAL SECONDARY EDUCATION IN A COVID-19 PANDEMIC**

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

Nadiia VIENTSEVA,

Doctor of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

Надія ВЕНЦЕВА,

доктор педагогічних наук, доцент

nadya-venceva@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1994-7187>

*Berdiansk State Pedagogical
University,*

*Бердянський державний
педагогічний університет,*

✉ 4, Schmidt st., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100

✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100

Original manuscript received: May 17, 2022

Revised manuscript accepted: May 21, 2022

ABSTRACT

The article reveals the peculiarities of the organization of distance interaction in general secondary education institutions in the context of the COVID-19 pandemic. The author used methods of analysis, synthesis, systematization, comparison, generalization, categorical and functional analysis.

The study, based on the analysis of a wide range of sources and literature, clarifies the concept of remote interaction, which is considered as the interaction of students, parents and teachers at a distance between specific Internet technologies or other web tools that provide interactivity. It was found that the features of distance interaction in schools include: democratization of education and openness; complete exclusion or reduction of nonverbal information about the interlocutor; dependence on the level of technical equipment and digital competence of participants in the educational process; the risk of distorted perception of the received information, distortion of its interpretation.

Based on a survey of teachers, it was found that teachers appreciate their willingness to interact remotely with students. Teachers emphasize the importance of quality technical equipment, a clear plan for remote activities, quality and efficiency of feedback. Among the promising areas of distance interaction with parents, teachers identify: parent meetings, consultations, educational seminars, and some teachers have a positive experience of remote implementation of project activities of students and joint projects of children and parents. At the same time, teachers note that the situation with the coronavirus required all participants in the educational process to very quickly restructure their interaction in general secondary education, for which they were not psychologically ready.

Key words: school, distance interaction, COVID-19 pandemic.

Вступ. Пандемія COVID-19 викликала найбільший за останні десятиліття зрив освітнього процесу і спричинила практично повсюдний вплив на роботу закладів загальної середньої освіти, на учнів та вчителів у

всьому світі. В умовах, що склалися, дистанційне навчання є однією з провідних світових тенденцій, яка реалізує принцип безперервної освіти і здатна задовольнити постійне зростання попиту на знання в інформаційному суспільстві. Широке запровадження дистанційної форми освіти, зумовлене поширенням пандемії COVID-19 та необхідністю дотримання всіх карантинних заходів задля збереження здоров'я та життя всіх учасників освітнього процесу, поставило нові виклики, подолати які необхідно спільними зусиллями всіх зацікавлених сторін.

Мета дослідження. Виявити особливості організації дистанційної взаємодії в закладах загальної середньої освіти в умовах пандемії COVID-19.

Методи та методики дослідження. Для досягнення мети використано комплекс таких методів: загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація, порівняння, узагальнення – використовувалися для вивчення праць зарубіжних і вітчизняних науковців); конкретно-наукові (категоріальний аналіз – для розкриття змісту й уточнення дефініцій основоположних понять; функціональний аналіз – для з'ясування особливостей організації дистанційної взаємодії в закладах загальної середньої освіти в умовах пандемії).

Результати та дискусії. До середини квітня 2020 року пандемія торкнулася 94% учнів, тобто 1,58 мільярда дітей та молодих людей (від дошкільнят до студентів закладів вищої освіти) у 200 країнах світу. Пандемія COVID-19 порушила перебіг повсякденного життя, і близько 40 мільйонів дітей у всьому світі, яким необхідно було розпочати навчання, втратили можливість отримати таку важливу для молоді людини освіту [7].

Ситуація з пандемією коронавірусу повною мірою виявила можливості освітніх закладів оперативно, гнучко перебудовувати освітній процес, використовуючи як наявні ресурси, так і швидко освоюючи нові інструменти навчання і взаємодії з учнями та їхніми батьками.

Забезпечення безперервності навчання на тлі закриття шкіл стало пріоритетним завданням для урядів усіх країн світу, багато з яких задіяли інформаційні технології та зобов'язали вчителів вести заняття дистанційно.

Освітня установа як соціальний інститут реалізує взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу, під час якої завжди відбувається обмін діями, існує причинно-наслідковий зв'язок, суб'єкти впливають один на одного і змінюються, наявний зворотний зв'язок. Що стосується дистанційної взаємодії, то, наприклад, у виробничих відносинах із залученням віртуальних працівників під дистанційною взаємодією співробітників розуміється процес комунікації для досягнення спільних цілей організації [6].

Аналіз понять «дистанційне навчання» в науковій літературі дозволив визначити ключові позиції для уточнення поняття «дистанційна взаємодія». Так, у дистанційному навчанні значущим є інтерактивність процесу взаємодії на відстані з використанням певного набору засобів навчання. Таким чином, під дистанційною взаємодією в нашому дослідженні розуміємо взаємодію учнів, їх батьків та вчителів між собою на відстані, що реалізована специфічними засобами інтернет-технологій або іншими веб-інструментами, які передбачають інтерактивність [3].

Інтерактивність може бути як оперативна, так і відстрочена (наприклад, відкладена відповідь на електронний лист, відгук на участь в онлайн-конференції та ін.).

Серед відмінностей дистанційної взаємодії від очної форми навчання можна виділити такі: повне виключення або зниження невербальної інформації про співрозмовника; якість взаємодії залежить від рівня технічної оснащеності та цифрової компетентності учасників; зворотний зв'язок може бути відстрочений або не отриманий взагалі; існує ризик спотвореного сприйняття отриманої інформації, викривлення, її інтерпретація [2].

У той же час дистанційна взаємодія в школі сприяє демократизації освіти, відкритості, встановленню тісніших зв'язків між суб'єктами освітнього процесу.

Дослідники зазначають, що в процесі реалізації дистанційної (онлайн) взаємодії як найважливішого компонента цифрового освітнього середовища рекомендується звернути увагу на чотири етапи:

- створення умов для взаємодії,
- розробка стратегії;
- отримання кінцевих результатів;
- підбиття підсумків та розробка необхідних рекомендацій.

Внесення змін до змісту кожного з етапів можливе лише після завершення попереднього. Це, з одного боку, стимулює учасників освітнього процесу до постійного коригування вимог, виконання яких спрямоване на вдосконалення процесу, а з іншого – є недоліком та може призвести до припинення онлайн-взаємодії. Є. Алексадрова звертає увагу (на прикладі web-навчання) на те, що необхідно враховувати безліч факторів та залежно від них вибирати відповідні стратегії взаємодії [1]. Освітні організації вже зараз широко використовують сайти, форуми, онлайн-конференції, вебіари, блоги, персональні сторінки та групи в соціальних мережах, електронну пошту, чат у месенджерах (Viber, WhatsApp, Skype, Telegram), SMS-розсилку, електронний журнал/ щоденник та ін. Низка вчених вважає ефективною формою дистанційної взаємодії учасників освітнього процесу онлайн-консультації, які проводяться індивідуально або для підгрупи (наприклад, які мають однакові проблеми чи, навпаки, успіхи в навчанні) [4].

Дослідник О. Романовський наголошує на трансформації освітніх відносин в епоху цифровізації та актуалізації їх у віртуальному просторі. При цьому відбувається коригування зон відповідальності та впливу, формуються нові норми взаємодії, зворотного зв'язку; конструюються способи адекватного використання нових норм взаємодій та можливостей у цих відносинах. У той же час в організації дистанційного навчання не вистачає цілісного підходу, що передбачає не лише технічну оснащеність та трансформацію освітнього простору, а й переосмислення завдань, зміну ролей (а також прав та обов'язків) учасників освітнього процесу тощо [5].

З метою виявлення особливостей застосування дистанційної взаємодії в закладах загальної середньої освіти нами було проведено опитування серед учителів, яке продемонструвало такі результати:

На перше запитання «Як часто в закладі загальної середньої освіти відбувається дистанційна взаємодія?» тримали відповіді: понад 45% освітян відзначили, що зараз – «дуже часто», і 31% відповіли – «часто». Зрозуміло, що такі показники пов'язані з переходом на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19.

Наступне запитання було сформульоване таким чином: «Визначте рівень організації дистанційної взаємодії в закладі освіти, в якому Ви працюєте». Відповіді освітян розподілилися наступним чином: 48% відповіли, що дистанційна взаємодія в їх школі організована на високому рівні, має чіткий план та порядок; 29% освітян вважають, що учням та їх батькам регулярно пропонуються заходи в дистанційному форматі, і лише 1% педагогів зазначили, що дистанційну взаємодію взагалі не організовано.

У той же час педагоги досить високо оцінюють свою особисту готовність до організації дистанційної взаємодії з учнями та їх батьками. Так, 34,4% респондентів відзначають високу готовність до дистанційної взаємодії, 51,6% – середню і лише 14% оцінюють вкрай низько. Проте були й такі вчителі, які висловили думку про те, що до дистанційної взаємодії готові лише в разі «крайньої необхідності».

Крім того, нас цікавило, як педагоги оцінюють готовність батьків до дистанційної взаємодії із закладом загальної середньої освіти. Нами були отримані такі дані: 14,8% – на високому рівні, майже 58% – у середньому діапазоні і 27,3% – на низькому рівні.

Це може свідчити про те, що вчителі в цілому дуже об'єктивно оцінюють можливості та ресурси кожної сім'ї, розуміючи, що є «просунуті» в технічному плані батьки і є ті, хто не має коштів, навичок і достатнього для дистанційної взаємодії рівня цифрової компетентності.

Наступне запитання було спрямоване на виявлення думки вчителів про найбільш уживані засоби дистанційної взаємодії в закладі загальної середньої освіти. Серед них педагоги найчастіше відзначають такі: електронна пошта (91%); сайт (84%), група класу/школи у месенджері (81%), група класу/школи у соціальній мережі (65%), електронний журнал (51%).

Ці дані перекликаються із засобами дистанційної взаємодії, що найчастіше згадуються учнями та їх батьками.

Таким чином, серед найбільш популярних засобів дистанційної взаємодії педагоги відзначають: соціальні мережі, месенджери, ZOOM-конференції, SKYPE, електронну пошту, але вкрай рідко зустрічаються посилання на освітні платформи та персональні блоги.

Отже, можна припустити, що загалом учителі на достатньому рівні використовують соціальні мережі, месенджери, електронну пошту при взаємодії з учнями та їх батьками, а значить психологічно і технічно готові до розширення цих форм співпраці.

Крім того, освітяни зазначають високу ефективність та зручність дистанційної взаємодії при анкетуванні, проведенні батьківських зборів, просвітницьких семінарів та конференцій, а також консультацій з фахівцями.

Значну роль дистанційного спілкування педагоги бачать і в межах проєктів учнів та спільної діяльності їх і батьків (27%). Ймовірно, є певний позитивний досвід організації вчителями такої взаємодії.

Щодо особливостей комунікації з батьками учнів, то до найчастіше вона відбувається за допомогою консультацій щодо завдань для дітей, зворотний зв'язок про домашнє завдання з коментарями, оперативне інформування. При цьому 18,5% педагогів зазначили, що в них не виникає жодних проблем із дистанційною взаємодією з батьками. Серед найбільш поширених, які вказують респонденти у відповідях, відзначаються небажання батьків контактувати, технічні проблеми (недостатня швидкість інтернету, брак комп'ютерів), проблеми оперативності зворотного зв'язку та інше.

Крім того, на думку педагогів, технічні можливості відіграють ключову роль в організації дистанційної взаємодії в освітньому процесі. Мабуть, саме якість технічного забезпечення каналів дистанційної взаємодії, оперативність та повнота зворотного зв'язку є ключовими для досягнення ефективного дистанційного контакту. Учителі також відзначили важливість таких показників, як системність, наявність плану, технічну оснащеність та взаємну мотивація.

Загалом педагоги позитивно відгукуються про перспективність своєї дистанційної взаємодії з учнями та їх батьками. Так, 66% вчителів дають високу оцінку цьому процесу; 32% все ж таки скептично ставляться до дистанційної взаємодії навіть в умовах пандемії. Це може бути пов'язано як з відчуттям недостатності у себе чи учнів необхідних інформаційних компетентностей, так і з нерозумінням частиною школярів та батьків тих переваг, які має дистанційне спілкування.

Можна припустити, що педагоги, відчуваючи підтримку учнів та батьків, їхню зацікавленість у дистанційній взаємодії, самі готові активніше використовувати цей формат взаємодії.

На запитання «Що може сприяти більш активному використанню дистанційних форм роботи з сім'єю?» педагоги в основному відзначали мотиваційну складову з боку учнів, свою достатню технічну оснащеність та технічні можливості родин школярів, наявність відповідних оплачених закладом загальної середньої освіти платформ, заохочення та чітку організацію адміністрацією закладу загальної середньої освіти цього процесу.

Цікаво, що відповіді педагогів про матеріальне стимулювання та підвищення кваліфікації як фактору стимулювання щодо використання дистанційних форм роботи зустрічаються лише в поодиноких випадках. Це свідчить про те, що вчителі загалом мають високий рівень інформаційної компетентності, а заохочення не є пріоритетним у цьому питанні. Учителі зазначили, що використання коштів в процесі дистанційної взаємодії здійснюється або самостійно, або під час обговорення цього питання з адміністрацією.

Оптимальна організація дистанційної взаємодії школи з сім'єю, на думку педагогів, полягає в наявності чіткого плану організації, зацікавленості учнів та батьків. При цьому більшість учителів зазначають,

що дистанційну взаємодію краще використовувати задля навчання дітей, інформування, освіти та консультування батьків.

Висновки. Отже, в цілому педагоги високо оцінюють свою готовність до дистанційної взаємодії зі школярами. Учителі наголошують на важливості якісної технічної оснащеності, наявності чіткого плану дистанційних заходів, якості та оперативності зворотного зв'язку. Серед перспективних напрямів дистанційної взаємодії з батьками вчителі визначають: батьківські збори, консультації, просвітницькі семінари, при цьому частина педагогів має позитивний досвід реалізації в дистанційному форматі проєктів учнів та спільної діяльності дітей і батьків. У той же час вчителі зазначають, що ситуація, яка склалася з коронавірусом, вимагала від всіх учасників освітнього процесу дуже швидкої перебудови своєї взаємодії в закладі загальної середньої освіти, до якої вони не були психологічно готові.

Література

1. Александрова Е., Аття М., Ахметов С. Классификация стратегий электронного взаимодействия в web-обучении. *Философия. Психология. Педагогика*. 2020. Т. 20. Вып. 3. с. 329–333. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/klassifikatsiya-strategiy-elektronnogo-vzaimodeystviya-v-web-obuchenii> (дата звернення: 25.01.2022). – Title from the screen.
2. Венцева Н. Суспільно-політичні чинники розвитку педагогічної освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр.* Бердянськ : БДПУ. 2021. Вип.1. С.19–26.
3. Венцева Н. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі. Монографія. / за заг. ред. д. пед. наук, проф. К. Баханова. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. С.77–82.
4. Кремінський Б. Дистанційне навчання як педагогічна технологія : переваги та недоліки. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-у*. 2017. Випуск 146. С. 148–151.
5. Романовський О. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної форми навчання в системі вищої освіти України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. № 6. С. 20–42.
6. Скударева Г., Шишова Г. Новые возможности активизации взаимодействия родителей и школы. *Начальная школа*. 2014. № 8. С.25–29.
7. United Nations Development Programme (UNDP). COVID-19 and Human Development: Assessing the Crisis, Envisioning the Recovery. 2020 Human Development Perspectives, 2020, New-York: UNDP, URL: <http://hdr.undp.org/en/hdp-covid> (дата звернення: 05.03.2022). – Title from the screen.

References

1. Aleksandrova E., Attya M., Akhmetov S. (2020). *Klassyfykatsiya stratehyi elektronnoho vzaymodeistviya v web-obuchenyy* [Classification of strategies for electronic interaction in web-learning], Fylosofiya. Psykholohyia. Pedahohyka – Philosophy. Psychology. Pedagogy. Т. 20. Vyp. 3. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/klassifikatsiya-strategiy-elektronnogo-vzaimodeystviya-v-web-obuchenii> [in Ukrainian].
2. Vientseva N. (2021). *Suspilno-politychni chynnyky rozvytku pedahohichnoi osvity* [Socio-political factors in the development of pedagogical education], Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Scientific notes of Berdyansk State Pedagogical University. Seriiia : Pedahohichni nauky : zb. nauk. pr. Berdiansk : BDP. Vyp. 1. [in Ukrainian].

3. Vientseva N. (2012). *Teoriia i praktyka zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhotu do navchannia istorii v shkoli* [Theory and practice of introducing a competency-based approach to teaching history at school] : monohrafiia / za zah. red. d. ped. nauk, prof. K. Bakhanova. Donetsk : LANDON-XXI. [in Ukrainian].

4. Kreminskyi B. (2017). *Dystantsiine navchannia yak pedahohichna tekhnolohiia : perevahy ta nedoliky* [Distance learning as a pedagogical technology: advantages and disadvantages], Visnyk Chernihivskoho nats. ped. un-u – Bulletin of the Chernihiv National University ped. un-u. Vypusk 146. [in Ukrainian].

5. Romanovskiy O. (2019). *Faktory rozvytku ta napriamy vdoskonalennia dystantsiinoi formy navchannia v systemi vyshchoi osvity Ukrainy* [Factors of development and directions of improvement of distance learning in the system of higher education of Ukraine], Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids. 2019. № 6. [in Ukrainian].

6. Skudareva H., Shyshova H. (2014). *Novye vozmozhnosti aktivizatsii vzaymodeiivtia roditelei i shkoly* [New opportunities to enhance the interaction between parents and schools], Nachalnaia shkola – Elementary School. 2014. № 8. [in Russian].

7. *United Nations Development Programme (UNDP). COVID-19 and Human Development: Assessing the Crisis, Envisioning the Recovery. 2020 Human Development Perspectives, 2020, New-York: UNDP, URL: <http://hdr.undp.org/en/hdp-covid> [in English].*

АНОТАЦІЯ

У статті виявлено особливості організації дистанційної взаємодії в закладах загальної середньої освіти в умовах пандемії COVID-19. Автором застосовувалися методи аналізу, синтезу, систематизації, порівняння, узагальнення, категоріальний та функціональний аналіз.

У дослідженні на основі аналізу широкого кола джерел та літератури уточнено поняття дистанційної взаємодії, яке розглядається як взаємодія учнів, батьків школярів та вчителів між собою на відстані, що реалізується специфічними засобами інтернет-технологій або іншими веб-інструментами, які передбачають інтерактивність. Виявлено, що до особливостей дистанційної взаємодії в закладах загальної середньої освіти належать: демократизація освіти та відкритість; повне виключення або зниження невербальної інформації про співрозмовника; залежність від рівня технічної оснащеності та цифрової компетентності учасників освітнього процесу; ризик спотвореного сприйняття отриманої інформації, викривлення її, інтерпретація.

На основі проведеного анкетування серед учителів було встановлено, що педагоги високо оцінюють свою готовність до дистанційної взаємодії зі школярами. Педагоги наголошують на важливості якісної технічної оснащеності, наявності чіткого плану дистанційних заходів, якості та оперативності зворотного зв'язку. Серед перспективних напрямів дистанційної взаємодії з батьками вчителі визначають: батьківські збори, консультації, просвітницькі семінари, при цьому частина педагогів має позитивний досвід реалізації в дистанційному форматі проєктної діяльності учнів та спільних проєктів дітей і батьків. У той же час вчителі, зазначають, що ситуація, яка склалася з коронавірусом, вимагала від всіх учасників освітнього процесу дуже швидкої перебудови своєї взаємодії в закладі загальної середньої освіти, до якої вони не були психологічно готові.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, дистанційна взаємодія, пандемія COVID-19.